

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVIII, СВ. 1

ISSN 0350-185X
UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVIII, No. 1

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović, Dr Sreto Tanasić,
Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov, Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE
2022

ISSN 0350–185X
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЛУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXVIII, св. 1

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Слободан Ремейић, др Јелица Стојановић, др Срејто Танасић,
др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов, др Викјор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2022

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ = South slavic philologist / главни уредник Рајна Драгићевић. - [Штампано изд.]. - Књ. 1, св. 1/2 (1913) ; књ. 2, св. 1/2 (1921)-књ. 11 (1931) ; књ. 12 (1933)-књ. 17 (1938/1939) ; књ. 18, св. 1/4 (1949/1950)- . - Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1913; 1921-1931; 1933-1939; 1950- (Београд : Вirograf comp). - 24 cm

Полугодишње. - Друго издање на другом медијуму: Јужнословенски филолог (Online) = ISSN 2406-0763
ISSN 0350-185X = Јужнословенски филолог
COBISS.SR-ID 615183

Секретар Уређивачког одбора
др Владан Јовановић

Рецензенти

др Ивана Антонић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Рајна Драгићевић (Филолошки факултет, Београд), dr Irina Dulebová (Univerzita Komenského, Bratislava), др Валерия С. Ефимова (Институт славяноведения РАН, Москва), др Драгана Вељковић Станковић (Филолошки факултет, Београд), др Биљана Марић (Филолошки факултет, Београд), др Софија Милорадовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Борис Ю. Норман (Белорусский государственный университет, Минск), др Људмила Поповић (Филолошки факултет, Београд), др Лариса В. Раџиурская (Университет Лобачевского, Нижний Новгород), др Слободан Реметић (Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука), др Владислава Ружић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Срето Танасић (Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука), dr Branko Tosovic (Karl-Franzens-Universität, Graz), др Анатолий А. Турилов (Институт славяноведения РАН, Москва).

Ово издање финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-68/2022-14 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 29. марта 2022.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура: Дивна Продановић

Коректура резимеа на руском: Стефан Милошевић

Коректура резимеа на енглеском: дрТатјана Ружин Ивановић

Припрема за штампу: Давор Палчић (palcic@eunet.rs)

Штампа: Вirograf comp d.o.o., Атанасија Пуље 22, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Студије и расправе

Роман Н. Кривко: Иерусалимски тип служебной минеи в южнославянской письменности XIV–XV вв.	9
Роман Н. Кривко: Служабни минеј јерусалимског типа у јужнословенским рукописима XIV–XV века	46
Roman N. Krivko: Service Menaion of the Jerusalem Type in the South Slavic Manuscripts of the 14 th –15 th Centuries	47
Драгана В. Станковић: Употреба беспредлошких генитива у говору младих Врањанаца	49
Драгана В. Станкович: Употребление беспредложного родительного падежа в речи молодых людей из г. Вранье	76
Dragana V. Stanković: Use of Genitive without Prepositions in the Spoken Language of Youth from Vranje	77
Лиљия Р. Дускајева, Любовь Ю. Иванова: Гипертекст одной новости в медиалингвистическом преломлении	79
Лилија Р. Дускајева, Љубов Ј. Иванова: Хипертекст новинске вести кроз призму медијске лингвистике	100
Lilija R. Duskajeva, Lyubov Y. Ivanova: The Hypertext of a News Item through the Prism of Media Linguistics	100
Венера Г. Фатхутдинова: Структура и семантика производных глаголов поведения в русском языке	103
Венера Габдулхаковна Фатхутдинова: Структура и семантика изведених глагола понашања у руском језику	118
Venera Gabdulkhakovna Fatkhutdinova: Structure and Semantics of Derived Verbs of Behaviour in the Russian Language	119
Гордана Р. Штасни: О транскатегоризацији и псеудотранскатегоризацији у домену простора	121
Гордана Р. Штасни: О транскатегоризацији и псеудотранскатегоризацији в пространственной сфере	143
Gordana R. Štasni: About Transcategorisation and Pseudotranscategorisation in the Domain Space	145
Душка Б. Кликовац: О природи значења везника <i>док</i> кад означава супротност (контраст)	147
Душка Б. Кликовац: О природи сојуза <i>док</i> при означенију противопостављенија (контраста)	163
Duška B. Klikovac: On the Nature of the Conjunction <i>dok</i> ('while') Denoting Opposition (Contrast)	165

Миливој Б. Алановић: Један тип допунске <i>кад</i> -клаузе	167
Миливој Аланович: Один тип придаточного <i>кад</i> -предложения	187
Milivoj Alanović: Ergänzungssatz mit subjunktor <i>kad(a)</i>	187

Некролози

Академик Предраг Пипер (1950–2021) (Рајна Драгићевић)	189
Wiesław Boryś (1939–2021) (Марта Бјелетић)	199
Дорин Гамулеску (1936–2021) (Биљана Сикимић)	203
Олга Недељковић (1937–2021) (Виктор Савић)	207

Хроника

Међународни округли сто <i>Александар Невскиј и Савва Сербскиј: подвиг и свјатост в языке, литературе, культуре, истории.</i> Институт славјанској культуры Россійскогo государственного университета им. А. Н. Косыгина и Институт славјановедения РАН. Москва, 24. новембар 2021. г. (Ружица Левушкина) . .	213
Научни скуп <i>Актуелна питања лексикологије и лексикографије српског језика.</i> Андрићев институт. Андрићград, 8–10. октобар 2021. г. (Наташа М. Миланов)	217
Научни скуп <i>Актуелна питања српског правописа: Нови прилози српском правопису 2.</i> Матица Српска, Нови Сад, Одбор за стандардизацију српског језика, Београд, 23. октобар 2021. г. (Слободан Б. Новокмет)	225

Прикази и критика

Т. И. Вендина. <i>Антропологија диалектног слова.</i> Москва – Санкт-Петербург: РАН, Институт славјановедения, 2020, 682 стр. (Софија Милорадовић)	233
Татјана Трајковић, Надежда Јовић (ур.). <i>На темељима народних говора: зборник радова посвећен проф. др Јордани Марковић поводом одласка у пензију.</i> Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 2020, 739 стр. (Бранкица Ђ. Марковић)	243

Наташа Миланов. <i>Српски лексички фонд из угла њолисемије: глаголи, именице, њридеви</i> . Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, 465 стр. (Милица Љ. Стојановић)	253
Милош Ковачевић. <i>Србистички огледи</i> . Источно Ново Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства, 2021, 291 стр. (Миланка Бабић)	263
Илијана Чутура. <i>Међуоднос њрилога и њрилошких израза у савременом српском језику</i> . Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 2020, 295 стр. [електронско издање] (Милош Ковачевић)	275
Драгана Вељковић Станковић, Ивана Ђорђевић. <i>Меѡафоре и аналогије у настѡави српског језика – когнитивни ѡписи</i> . Београд: Јасен, 2021, 395 стр. (Јована Б. Јовановић)	284
Paweł Kowalski (ed.). <i>Słowotwórstwo w przestrzeni komunikacyjnej</i> . Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021, 372 стр. (Катарина Митрићевић-Штепанек) . . .	295
Мотоки Номати и Сиори Киёсава (ред.). <i>Грамматика в обществе, общество в грамматике: исследования по нормативной грамматике славянских языков</i> . Москва: Центр славянско-евразийских исследований Хоккайдского университета, Издательский дом ЯСК, 2021, 304 стр. (Срето З. Танасић)	303

Библиографија

Библиографија за 2020. годину расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској (Ана В. Голубовић)	309
---	-----

Регистри

Регистар кључних речи LXXVIII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	427
Регистар имена LXXVIII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	429
Напомена	451

Paweł Kowalski (ed.). *Słowotwórstwo w przestrzeni komunikacyjnej*. Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021, 372 strp.

Зборник под називом *Творба речи у њросїџору комуникације* резултат је XX Међународне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, одржане 8, 9. и 10. септембра 2020. године у организацији Института за славистику Пољске академије наука у Варшави. По речима уредника Павела Ковалског, теме којима су се посветили стручњаци у области дериватологије из академских центара у Аустрији, Белорусији, Немачкој (Будишин), Пољској, Републици Српској, Русији, Словачкој, Словенији, Србији, Украјини, Хрватској и Чешкој обједињује сфера комуникације. Исто тако, он наглашава да монографија сведочи о актуелности проблематике дериватологије и о знатном интересовању за словенску творбу речи.

Зборник обухвата укупно 21 рад. Први чланак под називом *Мовирање код новијих англицизама у савременом српском језику (на њримеу грађе из Српског речника новијих англицизама)* (стр. 9–18) Милана Ајдановића (Универзитет у Новом Саду) посвећен је истраживању грађења феминатива од новијих англицизама у савременом српском језику, које је проистекло из рада на *Српском речнику новијих англицизама*. Анализирајући грађу прикупљену са интернета и других електронских и штампаних медија, аутор утврђује да у поређењу са 231 англицизмом мушког рода који означава мушку особу као извођача радње, носиоца занимања или носиоца особине, постоји чак 185 деривата који на исти начин означавају жену, а као најпродуктивнији моциони суфикс издваја се суфикс -ка са 160 примера (админка, бајкерка, јузерка, минглерка, реперка, стокерка итд.). Аутор закључује да је моциона творба код англицизама пре правило него изузетак, али и да осликава савремено стање у српском језику када је у питању тзв. нова лексика.

Ивана Боздјехова (Ivana Bozděchová, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha) у свом чланку *Slovotvorné typy neologických substantiv v Hacknuté češtině (K otázce analogie a anomálie ve slovotvorbě)* (21–37) пажњу посвећује аспектима грађења неологизама и околионализама у

најновијем супстандардном фонду речи чешког језика на материјалу из речника *Hacknutá čeština. Neortodoxní slovník dnešní mateřštiny*. За потребе датог рада ауторка се усредсређује на именице женског рода (autobuška, ježiškárna, satelitizace, bosobota, арка, ančeština, turistolapka, nerušenka и сл.), које допуњава примерима именица мушког и средњег рода. Анализира творбене начине и средства, као и семантику те стилску и прагматичку карактеристику деривата и њихову употребу у комуникацији. У вези са специфичном грађом, ауторка обрађује и питања аналогije, аномалије и проблематике творбене нормe.

Ивона Буркацка (Iwona Burkacka, Uniwersytet Warszawski, Warszawa) бави се мимовима на интернету са становишта њихове деривације у пољском језику у раду под називом *Innowacje słotwórcze w polskojęzycznych temach internetowych. Ludyczność i nowatorstwo* (39–60). Ауторка презентује нове суфиксе за грађење глагола, као и изразе настале аналогijом и прати како широка употреба мимова доводи до тога да те иновативне структуре постају полазиште за грађење многих неологизама у жаргону младих а и у пољском разговорном језику уопште.

У раду *Глаголски деминутиви између творбеног и употребног значења у српском језику* (61–84) Рајна Драгићевић (Универзитет у Београду) анализира семантику шест глаголских деминутива у српском језику: певуцкати, читуцкати, писуцкати, пискарати, живуцкати, трчкарати. Ауторка утврђује да су дати глаголи врло експресивни, али да њихова експресивност нема исту вредност у књижевно-уметничком стилу са једне стране и у неформалном (разговорно-таблоидном) стилу са друге стране. Наиме, они су позитивно маркирани у језику књижевности, у ком изражавају радње које се обављају са лагодношћу, раздраганосћу, уживањем и лакоћом. Међутим, употреба ових глагола на блогovima, форумима, сајтовима, у електронским издањима таблоида сведочи да се они углавном употребљавају са негативном експресивношћу и њихова улога је да пренесу негативну острашћеност, ниподаштавање, понекад и презир према начину вршења радње или према вршиоцу радње. У закључку ауторка наглашава да се домен примене лексема може променити под утицајем друштвених прилика, али да је врло важно регистровати промене према пејоративном значењу и на њих благовремено реаговати.

Чланак Лидије Гнатјук (Лидія П. Гнатюк, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ) *Оказіоналізми з українських іаремій XIX століття: семантика, способи творення, доля в сучасній комунікації* (85–98) тиче се оказіонализама у украјинском језику из збирке паремија Матвија Номиса под називом *Українські іриказки, іприслів'я і ішаке інше* из шездесетих година XIX века. Ауторка се бави њиховим значењем, начинима грађења од којих преовлађује суфиксација (нпр. даюн, собацький, варварити), али је присутна и префиксално-суфиксал-

на творба (посуботіти) те сложено-суфиксално грађење (голоколінці), што су дакако механизми творбе речи присутни у украјинском језику како XIX, тако XX и XXI века. Пратећи развој датих паремија, ауторка утврђује да су неке од њих остале присутне само у фолклору, а не у савременом језику, док се друге и данас појављују у разговорном језику, на интернету и у књижевноуметничком стилу.

Александра Јановска (Aleksandra Janowska, Uniwersytet Śląski w Katowicach) своје истраживање посвећује експресивним придевским дериватима у разговорном пољском језику у чланку под називом *Ekspresywne derywaty przymiotnikowe w potocznej polszczyźnie (na przykładzie języka internetu)* (99–109). Ради се о придевима који су грађени суфиксима -asty, -aty, -isty, -achny, -aśny, -isty, -ancki (нпр. brzydaśny, piękniasty, strasznisty, pięknawaty, cudniaty, superachny, hiperancki), а за сва наведена средства важи да им је заједничка широко схваћена прагматичка функција – како стилска јер форманти имплицирају колоквијални стил, тако и експресивна која је са стилском блиско повезана. Ауторка анализом лексикографске грађе и примера са интернета утврђује да се приликом грађења не користе иновативна средства, него је у питању само модификација њихове функције у разговорном пољском, као и да су деривати слабо обухваћени лексикографским изворима. Такође, они се ретко појављују у језичким корпусима, али су доста присутни у различитим типовима текстова на интернету, као што су блогови, форуми и сл.

У раду *Комуникативні фільтри деривації* (111–125) Јевгенија Карпиловска (Євгенія А. Карпіловська, Інститут української мови Національної академії наук України, Київ) разматра употребу деривата у комуникацији на основу тзв. комуникативних филтера. Ауторка издваја четири типа филтера: филтер комплетности (подударност значења обиму означеног појма), филтер творбене категоризације (кореспондентност са деривационим правилом), когнитивни филтер (сагласност са концептуалном сфером језика) и регистарски филтер (усаглашеност са правилима комуникације у конкретної ситуацији). Ауторка истиче да је данас могуће проверити употребу деривата у украјинској језичкој пракси уз помоћ електронских корпуса украјинског језика, електронских картотека и претраживача Укрнета.

Зинаида Харитончик (Минский государственный лингвистический университет, Минск) у чланку *Семантический потенциал производных компаративного типа сквозь призму их контекстуального окружения* (127–143) говори о процесу поређења који се налази у основи творбеног значења десупстантивних придева у руском језику и који открива велике могућности за актуелизацију бројних семантичких нијанси које леже у концептуалним структурама њихових творбених основа. Наводећи деривате као што су нпр. птичий, соколиный, рыбий, профессорский, сол-

датский, ауторка наглашава да њихова контекстуална употреба упућује на могућност поређења разних особина као што су изглед, понашање, социјалне улоге, стереотипне карактеристике, а да уједно открива богату језичку слику света руских говорника.

Тема чланка *Synonimia słowotwórcza – jej istota, mechanizmy powstawania i likwidowania* (145–156) којом се бави Кристина Клешчова (Krystyna Kleszczowa, Emerytowana profesor Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach) посвећена је појави редуванције у творбеном систему пољског језика, тј. синонимији која проистиче из грађења деривата од исте основе различитим формантима. Ауторка објашњава њихов развој као и њихову елиминацију која настаје између осталог у процесу лексикализације једног члана синонимског пара (*myśliwy – myśliciel*), или у процесу преласка једног члана у сферу терминологије, или у стабилизацији једног од чланова која је условљена фреквенцијом (нпр. *obrońca* уместо ранијег *obroniciel*). У закључку ауторка истиче да се са становишта комуникације творбена синонимија може сматрати сувишном појавом која ствара неку врсту хаоса, док се отклањање синонимије може посматрати као уређивање система, што се као теорија примењује на природни језик, који је сложен феномен на сваком нивоу.

Јелена Корјаковцева (Елена И. Коряковцева, Естественно-Гуманитарный Университет в г. Седльце) у раду *Словообразовательная гибридикация как эффект языковой манипуляции российских и польских интернет-СМИ* (157–173) истражује појаву деривационе хибридикације као последице манипулације руских и пољских масовних медија. На основу грађе прикупљене са интернета коју обухватају неологизми из тематике коронавируса ауторка прати деривационе процесе у ери глобализације и англицизације у поменута два језика, у којима опажа промену деривационих модела и продуктивних суфикса, наглашавајући да посебну улогу имају интернационални афикси и афиксоиди (нпр. *ковидоз/kowidoza*, *коронарка/koronka*, *коронадебил/koronadebil*, *коронабесие/koronabiesie*, *псевдовирус/pseudowirus*, *пандемизација/pandemizacja*). Налази да је њихова продуктивност резултат утицаја глобалних мас-медија и медиализације друштвеног живота те утицаја Запада на словенске културе, а да су сама семантика и форма лексичких иновација под утицајем менталитета и слике света руских и пољских корисника интернета.

Павел Ковалски (Paweł Kowalski, Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa) у чланку *Derywaty we współczesnej komunikacji – wybrane problemy w perspektywie polskiej i słoweńskiej* (175–189) представља питања интерпретације деривата у савременој пољској и словеначкој комуникацији, која се умногоме променила под утицајем нових технологија, посебно интернета. Деривати које аутор карактерише као

неологизме (нпр. lol, lolek, lolowy, lolować, zlolować, lolowanie, e-banka, e-slama, e-slamar, e-slamarjenje, e-slamarski) посматрани су не само са становишта творбе речи него и са гледишта контекста и комуникације, што је по мишљењу аутора нарочито битно, јер се на тај начин прецизира њихова семантика и дефиниција.

На материјалу белоруског и руског језика Александар Лукашанец (Аляксандр Лукашанец, Инстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа, Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Мінск) истражује везу између творбе речи, стилистике и прагматике у раду под називом *Прагматыка-стылістычныя рэсурсы словаўтварэння ў сучаснай камунікацыйнай ірасіоры* (191–208). На основу контрастивне анализе деривата са суфиксом -тел у руском и његових еквивалената у белоруском језику -тел, -цель, -нік, -льнік, -чык, -ец, -ц(а), -ач, -ар (-яр), -біт, -меннік, -ын(я) закључује да белоруски на тренутном ступњу развоја обезбеђује како номинационе, тако стилистичке и прагматичке потребе савремене комуникације, али да је неопходно укључити још једну важну функцију грађења речи коју назива национално-културном (этнапрэзентацыйная), а која је посебно важна у контексту белоруско-руског билингвизма у циљу очувања белоруског језика.

Јелена Лукашанец (Минский государственный лингвистический университет, профессор на пенсии, Минск) у чланку *Между семантикой и прагматикой: русский суффикс -ух(а) в истории и современности* (209–229) анализира грађу од безмало 500 речи (нпр. зиппуха, класнуха, недочернуха, неигровуха, неуважуха, супер-уважуха, екссвекруха, гей-движуха) из корпуса руског језика које нису обухваћене лексикографским изворима. На основу истраживања запажа да развој суфикса -ух(а) показује померање његовог творбеног значења са чисто номинационог ка семантици субјективне оцене, која је обухваћена у више од пола примера. Ауторка закључује да постоји висок степен експресивности датих деривата који представљају стилске синонине неутралних лексема, а да природа евалуативности зависи од семантике основе, тако да конотација изведенице може бити како негативна тако позитивна.

У раду *Творбени ресурси рекламног дискурса у српском језику* (231–249) Горан Милашин (Универзитет у Бањој Луци, Република Српска) говори о творбеним средствима у рекламним порукама које анализира на грађи од 270 реклама ексцерпираних из разних медија. Аутор издваја 190 деривата (Mrkvolada, Zaljubljenizza, FITastičan, Теваптерија, krofnoholičar, Jazz bina, Кафасутра, Шећернема, limunirati, Slatkoteka и сл.) на основу којих образлаже главне тенденције, процесе и механизме у грађењу речи. Велики део деривата чине оказионализми који су настали првенствено сливањем, али и извођењем, слагањем и комбинованом творбом, а многи од њих имају енглеске основе. Исто тако, аутор

утврђује да је честа употреба жаргонизама, деминутива, стилских фигура, и уопште, да је целокупна творбено-семантичка карактеристика датих деривата у функцији привлачења пажње потрошача.

Алексеј Никитевич (Алексей Никитевич, Гродненский государственный университет имени Янки Купалы, Гродно) бави се различитим гледиштима истраживања семантике деривата који су типични за разуђене и богате подсистеме руског језика у истраживању под називом *Семантика производного слова в коммуникативно-когнитивном пространстве языка* (251–261). Комуникативно-когнитивни простор језика није јединствен свим учесницима процеса комуникације, а однос између језика говорника и језика света који га окружује аутор посматра као процес когнитивног моделовања. У таквом процесу говорник свесно или несвесно учествује у формирању структура које рефлектују свет око њега на најпрецизнији и најразумљивији начин, својствен матерњем говорнику. У вези с тим аутор истиче важност сваке интерпретације семантике деривата од стране говорника, без обзира на ниво њихове лингвистичке компетенције. У закључку наглашава да се деривационе способности различитих подсистема номинационих јединица не потиру, већ се међусобно допуњују, доприносећи ширењу разноликог комуникативно-когнитивног простора руског језика.

Ања Похончова (Anja Pohončowa, Serbski institut, Budyšin) у раду *(Nje)Akceptanca cuzorěčneho wliwa při tworjenju nowych slowow z wida rěčneje kultury w hornjoserbskej spisownej rěči w 20./21. lětstotku* (263–277) проучава питање утицаја страних језика на горњолужичкосрпски књижевни језик, а посебно прихватање или одбацивање позајмљеница у оквиру грађења речи. Фокусирајући се на период од 1945. до данас, ауторка анализира грађу као што су кодификацијски списи и разни прилози у новинама, часописима и на радију, на основу којих прати не само ставове повезане са језичким пуризмом и језичким планирањем него и њихову промену током времена. Након ранијег општег става да у горњолужичкосрпском књижевном језику нема места позајмљеницама, савремено стање их толерише у извесној мери, али то, по речима ауторке, зависи од језика из ког деривати потичу, од постојања алтернативних номинација као и од адресата којима су текстови намењени.

Лариса Рацибурска (Лариса Рацибурская, Национальный исследовательский Нижегородский государственный университет им. Н. И. Лобачевского, Нижний Новгород) посвећује свој чланак *Прагматические аспекты словотворчества в российских медиа* (279–287) творбеним средствима у функцији персуазије у мас-медијима. На основу материјала који обухвата неологизме ауторка проучава прагматички потенцијал префикса (супер-: супергеймер, мега-: мегаправильный, псевдо-: псевдоборьба, анти-: антицифровая), затим суфикса за грађење деривата субјективне

оцене, као и самих мотивних речи које су у друштвеном смислу значајне и оне које имају негативну евалуацију. Ауторка закључује да је експресивни и евалуативни потенцијал деривата-неологизама оно што одређује персуазивни ефекат медијских текстова, а тиме и утицај на сазнања носилаца језика.

У коауторству Синише Руњаића и Барбаре Штебих Голуб (Siniša Runjaić, Barbara Štebih Golub, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb) настао је рад *Semantička tvorba u terminologiji* (289–306). Аутори на материјалу из термилошке базе под називом *Struna: Hrvatsko strukovno nazivlje* анализирају соматске лексеме *glava*, *vrat* и *rame* (*glava svrdla*, *notni vrat*, *rame osovine* и др.) које су употребљене у процесу терминологизације. Истраживањем обухватају заступљеност семантичке творбе у називима који су грађени наведеним соматским лексемама, врсту метафора које су у основи семантичке деривације и механизме настанка семантичких деривата у терминологији као што је метафора, метонимија, терминологизација и ретерминологизација, а обрађују и мотивацију за настанак семантичких деривата у терминологији. Истичу да је семантичка деривација у термилошкој творби веома плодна и да се по томе не разликује од оне у општем лексичком фонду.

Ирена Страмљич Брезник (Irena Stramljič Breznik, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru) *Pandemija koronavirusa – zunajjezikovni dejavnik jezikovne ustvarjalnosti* (307–322) проучава деривацију неологизама и оказионализама у словеначком језику повезаних са тематиком коронавируса. На примерима из различитих типова текстова и из претраге на интернету ауторка анализира процес грађења деривата и утврђује да најпродуктивнију основу чини *-korona-* која учествује у грађењу сложеница (*koronadan*) и фразема (*korona otroci*), док су изведенице од ове основе мање заступљене (*koronica*, *koronar*, *protikorona*). Ауторка запажа да су многи неологизми експресивни, да изражавају емоционални став говорника, што потврђује да се друштвено, ментално и економско стање прелива на језичко.

Предмет чланка *Основные аспекты генераторского словообразования* (323–342) Бранка Тошовића (Универзитет им. Карла и Франца в Граце) јесу речи састављене и употребљене од стране вештачке интелигенције у различите сврхе. Алат тог поступка аутор назива генератором, лингвистичку област која се датим појавама бави назива генераторском лингвистиком, а сам процес творбе нових речи, њихову употребу и изучавање – генераторском творбом речи (скраћ. ГенСлов). На основу корпуса за анализу, који представља више од сто различитих генератора деривационог материјала, аутор показује како генератор за сада само механички комбинује форманте не узимајући у обзир семантику, која у генерисаним дериватима изостаје, исто као и њихов смисао у кон-

кретним текстовима, али да су са друге стране охрабрујући резултати на нивоу аутоматског генерисања различитих назива.

У последњем прилогу у зборнику *Wybrane aspekty integralnego związku derywatu słowotwórczego z aktem komunikacji (na przykładzie nazw żeńskich)* (343–369) Кристина Вашакова (Krystyna Waszakowa, Uniwersytet Warszawski, Warszawa) скреће пажњу на системске и несистемске карактеристике мовираних деривата (*ministra, naukowczyni, profesorzyzna, senatoressa* и др.) које је прикупила у текстовима на интернету, те на улогу контекста при њиховом грађењу и интерпретацији. Узимајући у обзир управо употребу деривата, схватање њиховог значења у окружењу, улогу комуниканата и њихову интеракцију, као и њихову слику света, ауторка указује на динамику и сложеност процеса творбе речи код грађења феминатива.

На основу приказаних радова можемо закључити да су на нивоу грађења речи пажњу истраживача највише привукли творбени неологизми и okazjiонализми у словенским језицима, али и развој нових значења деривата. Обрађивана су актуелна питања творбе феминатива, термина, паремија, позајмљеница – посебно англицизама, све до формација генерисаних од стране вештачке интелигенције. Вршена је творбено-семантичка, контекстуална, стилистичка и прагматичка анализа деривационих јединица у овиру једног језика, а у мањем броју радова присутна је контрастивна анализа два словенска језика.

Посебно значајним сматрамо материјал који су аутори користили, с обзиром на то да се у највећој мери ради о изворима са интернета, тако да ексцерпирана грађа добро илуструје и осликава комуникативно-когнитивни простор говорника словенских језика. Исто тако, тај богат фонд примера до сада није обухваћен речницима, што чини додатни допринос лексикографској пракси. Најзад, ради се о промишљеним и подробно истраженим темама из области дериватологије, а резултати истраживања имају велики значај за даља проучавања, и то не само словенских језика него и друштава, у неминовном међусобном утицају.

*Кати́рина Ми́трићевић-Шће́йанек**

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за славистику

* k.mitricevic@fil.bg.ac.rs